

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	דברים	—	$(15 \times 2) + (15 \times 1)$	—	45	נקודות
פרק שני	—	מלכים ב, ירמיה, יחזקאל	—	(15×2)	—	30	נקודות
פרק שלישי	—	חגי, עזרא, נחמיה	—	(15×1)	—	15	נקודות
פרק רביעי	—	שאלת נושא	—	(10×1)	—	10	נקודות
						100	נקודות
						סך הכול	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

פרק ראשון — דברים (45 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שאלה 1 (שאלת חובה — 15 נקודות),
ועל שתיים מן השאלות 2-5 (לכל שאלה — 15 נקודות).

1. הקדמה לספר דברים ויחידת "הארץ הטובה"

- א. (1) מתי והיכן נאמרו דברי משה שבספר דברים?
(2) הסבר מדוע בחר משה לדבר עם בני ישראל דווקא בשלב זה על חיזוק האמונה בה'.
(5 נקודות)
- ב. עיין בדברים, פרק ו', פסוקים י'-ט"ו, ובפרק ח', פסוקים ז'-י"ד.
ציין שתי נקודות דמיון ושני הבדלים בין הפסוקים בפרק ו' ובין הפסוקים בפרק ח'. (6 נקודות)
- ג. עיין בפרק ו', פסוק י"ג, ובדברי רמב"ן שלפניך.
רמב"ן (לפסוק י"ג): "וטעם 'את ה' אלקיך תירא' - כי אחר שציווה באהבה, יזכיר ליראה אותו, שלא יחטא וייענש".
(1) עיין בפרק ו', פסוקים ד'-ט'.
על פי רמב"ן, מה מוסיף הכתוב בפסוק י"ג על הנאמר בפסוקים אלה?
(2) על פי רמב"ן, מדוע יש צורך בתוספת זו?
(4 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 2-5 (לכל שאלה – 15 נקודות).

2. יחידת "פתח תפתח"

עייין בפרק ט"ו, פסוקים א'-י"ח.

א. (1) ציין מה הם שלושת הנושאים המרכזיים בפסוקים אלה, והסבר את המכנה המשותף שלהם.

(2) "מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה" (פסוק א').

רמב"ן: "ועל דעת רבותינו 'מקץ' בסוף השבע, ולא ידבר הכתוב אלא בשמיטת כספים".

על פי רמב"ן, הסבר כיצד ומתי מקיימים את המצווה שבפסוק א'.

(6 נקודות)

ב. (1) הבא ראיה מפסוקים א'-י"א שמצוות צדקה צריכה להיעשות בנדיבות וברוח לב.

(2) רמב"ם (הלכות מתנות עניים, פרק י', הלכה ב'): "לעולם אין אדם מַעֲנִי מן הצדקה, ואין דבר רע ולא היזק

נִגָּל בשביל הצדקה".

הבא ביסוס מפסוקים א'-י"א לדברי הרמב"ם.

(5 נקודות)

ג. מדרש תנאים (לפסוק ח'): "אשר יחסר לו' – הכול לפי כבודו, אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. אמרו

עליו על הלל הזקן שלקח לעני [בשביל עני] בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו... פעם אחת

לא מצא [הלל] עבד לרוץ לפניו, ורץ לפניו שלושה מילין".

הסבר את העיקרון "הכול לפי כבודו" שהמדרש קובע בדיני צדקה. (4 נקודות)

3. יחידת "מצוות ההנהגה" – פרשת המלך

עיין בפרק י"ז, פסוקים י"ד-כ'.

א. תוספתא (סנהדרין, פרק ד', הלכה ג'): "רבי יהודה אומר: ... נצטוו למנות להן מלך ... רבי נהוראי אומר:

לא נאמרה פרשה זו אלא מפני התרעומת".

(1) הסבר את המחלוקת בתוספתא בין רבי יהודה לבין רבי נהוראי.

(2) הבא ראיה מפסוקים י"ד-ט"ו לכל אחת מן הדעות האלה.

(6 נקודות)

ב. ספורנו (לפסוק י"ד): "והיה הרשות במינוי המלך כמו שהיה הרשות ביפת תואר, אשר רמז שסופו לשנואתה

ולהוליד ממנה בן סורר ומורה".

על פי ספורנו, כתוב שתי נקודות דמיון בין פרשת המלך ובין פרשת אשת יפת תואר. (5 נקודות)

ג. רמב"ם (הלכות מלכים ומלחמות, פרק ג', הלכה ה'): "המלך אסור לשתות דרך שכרות, שנאמר: 'אל למלכים

שְׁתוּ יַיִן' (משלי, פרק ל"א, פסוק ד'), אלא יהיה עוסק בתורה ובצורכי ישראל ביום ובלילה, שנאמר: 'והיתה עמו

וקרא בו כל ימי חייו' (דברים, פרק י"ז, פסוק י"ט)".

(1) מה הרמב"ם מוסיף על הציוויים למלך שבפסוקים י"ח-י"ט? ציין שני פרטים.

(2) מהו הטעם לאיסור שהרמב"ם מזכיר?

(4 נקודות)

4. יחידת "לא תוכל להתעלם"

א. (1) עיין בפרק כ"ב, פסוקים א'-ד'.

מה הן שתי המצוות בפסוקים אלה? מהו המכנה המשותף שלהן?

(2) רמב"ן (לפסוק א'): "זו מצווה מבוארת, שאמר בתורה (שמות, פרק כ"ג, פסוק ד'): 'כי תפגע שור אויבך או

חמורו תענה השב תשיבנו לו', והוסיף בכאן לאמר: 'נִדָּחִים', כי 'תועה' שתעה מדרכו ויכול להטותו הדרך

בלא עמל גדול, ועתה הזכיר 'נִדָּחִים' שברחו ממנו והרחיקו".

על פי רמב"ן, מה ספר דברים מוסיף על הדין של מצוות השבת אבדה שבספר שמות?

(6 נקודות)

ב. (1) על פי פסוק ב', מה התורה דורשת ממוצא האבדה?

(2) רש"י (לפסוק ב'): "עד דרש אחיך" – וכי תעלה על דעתך שיתנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא

יהא רמאי".

על פי רש"י, מהי ההלכה הנלמדת מן המילים "עד דרש אחיך אתו"?

(5 נקודות)

ג. מתוך "חוק השבת אבדה" של מדינת ישראל: "(א) המוצא אבדה ונוטלה [והחליט שהוא לוקח אותה] חייב להשיבה

לבעלה [לבעל האבדה] או להודיע עליה בהקדם למשטרה.

(ב) הודיע המוצא למשטרה, רשאי הוא למסור לה את האבדה, והוא חייב לעשות כן אם היא דרשה זאת ממנו".

כתוב נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין "חוק השבת אבדה" של מדינת ישראל ובין מצוות השבת אבדה שבתורה.

(4 נקודות)

5. יחידת "דיני מלחמה"

- א. דיני המלחמה בספר **דברים** מבוססים על עקרונות מוסר שונים. ציין שניים מדיני המלחמה, והסבר את העיקרון המוסרי שבא לידי ביטוי בכל אחד מן הדינים שציינת. (6 נקודות)
- ב. (1) הרב אליעזר מלמד (מתוך העיתון "בשבע", א' בכסלו, תשע"ז): "דיני המלחמה בקרב עמי המערב השתנו לטובה, הן מצד מעמדם של בני האוכלוסייה המנוצחת שנפשם אינה נתונה כרכוש ביד הכובשים, והן מצד שניתן לאכוף את חוקי הצבא על החיילים ביתר יעילות... לפיכך בטל היתר אשת תואר".
על פי הרב מלמד, ציין שני שינויים שהתרחשו בדיני המלחמה בקרב עמי המערב, והסבר כיצד שינויים אלה גרמו לביטול ההיתר של אשת יפת תואר.
- (2) "וּבְכַתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים" (פרק כ"א, פסוק י"ג).
על פי מה שלמדת, כתוב סיבה אחת מדוע על אשת יפת תואר להתאבל. (5 נקודות)
- ג. רש"י (לפרק כ"א, פסוק י"א): "ולקחת לך לאשה" – לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע. שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה – יישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו 'כי תהיין לאיש שתי נשים' (פסוק ט"ו), וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו הפרשיות הללו".
- (1) על פי רש"י, הסבר בלשונך מדוע התירה התורה לשאת אשת יפת תואר.
- (2) מה דעתו של רש"י על ההיתר לשאת אשת יפת תואר? הסבר את הראיה שרש"י מביא לדבריו. (4 נקודות)

פרק שני — מלכים ב, ירמיה, יחזקאל (30 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 6-8 (לכל שאלה — 15 נקודות).

6. מלכים ב, פרק כ"א

א. (1) עיין בפסוקים א'-י"א.

על פי פסוק י"א, חטאי מנשה היו חמורים במיוחד.

מדוע נחשבים חטאי מנשה המתוארים בפסוקים אלה לחמורים במיוחד?

(2) עיין בפסוק ג' ובפסוק י"ג.

הסבר מדוע הכתוב מזכיר את אחאב בפסוקים אלה.

(6 נקודות)

ב. (1) הסבר את משל מחיית הצלחת בפסוק י"ג ואת הנמשל.

(2) הבא ראיה מספר **מלכים ב**, פרק כ"ה, שהנבואה הנרמזת במשל התממשה.

(5 נקודות)

ג. רלב"ג (לפרק כ"א, פסוק ט"ז): "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד" – ידמה שהוא היה הורג כל מי שלא

הסכים לעבוד עבודת גילולים, ו[את] הנביאים המוכיחים אותם [את מי שעבד עבודת גילולים].

(1) על פי רלב"ג, מהו הקשר בין פסוק ט"ז ובין חטאי מנשה המוזכרים בתחילת הפרק?

(2) כתוב נקודת דמיון בין המעשים של מנשה ובין המעשים של איזבל, אשת אחאב, על פי פירוש רלב"ג ועל פי

מלכים א, פרק י"ח, פסוק י"ג.

(4 נקודות)

7. ירמיה, פרק ל"א, פסוקים א'-י"ט

- א. (1) הבא שתי הוכחות שנבואת ירמיהו בפרק ל"א עוסקת בעשרת השבטים.
 (2) הסבר את הקשר בין הנאמר בפסוקים א'-ב' לבין הנאמר בפסוקים ג'-ה'.
 (6 נקודות)
- ב. (1) "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרוֹרִים" (פסוק י"ד).
 על פי מה שלמדת, מי בכה ברמה? כתוב שתי דעות.
 (2) עיין בפסוק י"ט ובדברי רבי יוסף קרא שלפניך.
 רבי יוסף קרא: "הבן יקיר לי אפרים" – מקרא תמוה הוא זה, וזה פתרונו [פירושן]: וכי בן יקיר הוא לי אפרים, או ילד שעשועים... והלא מעולם ממרה היה על דבריי... ואין בכל השבטים שחטא והחטיא את ישראל כשבט אפרים".
 — על פי רבי יוסף קרא, כתוב מהו סימן הפיסוק שיש להציב לאחר המילים "הבן יקיר לי אפרים" — סימן קריאה (!) או סימן שאלה (?).
 — מהו הנימוק של רבי יוסף קרא לדבריו?
 (5 נקודות)
- ג. עיין בברכת זיכרונות שלפניך מתוך תפילת מוסף של ראש השנה.
 "אֵתָהּ זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם וּפְלִיגָה כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם. לְפָנֶיךָ נִגְלוּ כָּל תַּעֲלֹמוֹת וְהַמּוֹן נִסְתָּרוֹת שְׁמִבְרָאשִׁית... וְנֹאמַר: 'הֲבֵן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד שְׁעִשְׁעִים כִּי מִדֵּי דַבָּרִי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הָמוּ מֵעַי לֹו רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נָא' ה' (פסוק י"ט). אֶלְקִינוּ וְאַלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ, זְכַרְנוּ בְּזַכְרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ, וּפְקָדְנוּ בְּפִקְדֹת יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים".
 הסבר מדוע פסוק י"ט משולב בברכת זיכרונות בתפילת מוסף של ראש השנה. (4 נקודות)

8. יחזקאל, פרק ל"ז

א. (1) עיין בפסוקים א'-י"ד.

חלק את הקטע לשני חלקים, וכתוב כותרת לכל חלק.

(2) עיין בפסוקים י"א-י"ב.

מהו הנמשל לעצמות, ומהו הנמשל להחייאתו?

(6 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ז'-י"ד.

(1) על פי פסוקים אלה, מה הייתה האווירה בעם בזמנו של יחזקאל? בסס את תשובתך על הכתוב.

(2) מה היה הרקע ההיסטורי לאווירה זו?

(5 נקודות)

ג. עיין בשלושת המקורות שבטבלה שלפניך.

דברים, פרק ל', פסוק ו'	ירמיה, פרק ל"ב, פסוקים ל"ח-ל"ט	יחזקאל, פרק ל"ו, פסוקים כ"ה-כ"ז
"וַיֹּמַל ה' אֶלְקִיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבִּי זָרְעָךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֶלְקִיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ."	"וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹקִים וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְדֶרֶךְ אֶחָד לִירְאָה אוֹתִי כָּל הַיָּמִים לְטוֹב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם."	"וְזָרַקְתִּי עָלֵיכֶם מִיָּם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם. וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. וְאֶת רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בָּחֲשִׁי תֵּלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם."

שלושת המקורות עוסקים במה שעתיד להתרחש בגאולת ישראל. ציין שתי נקודות דמיון בין שלושת המקורות.

(4 נקודות)

פרק שלישי — חגי, עזרא, נחמיה (15 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על אחת מן השאלות 9-10 (15 נקודות).

9. עזרא וחגי

א. (1) זרובבל ואנשיו התמודדו עם כמה קשיים בזמן בניית בית המקדש השני.

כתוב קושי אחד על פי עזרא, פרק ד', וקושי אחד על פי חגי, פרק א'.

(2) בהצהרת כורש ניתן היתר לבנות את בית המקדש.

מה הצליחו זרובבל ואנשיו לבנות בימי כורש?

(8 נקודות)

ב. הצהרת כורש כתובה בעזרא, פרק א' ופרק ו'.

עיין בפרק א', פסוקים ד'-ז', ובתרגום שלפניך לפרק ו', פסוקים ג'-ד' וט'-י'.

תרגום לעזרא, פרק ו', פסוקים ג'-ד' וט'-י': "(ג) בשנת אחת לכורש המלך, כורש המלך נתן צו: בעניין בית האלוקים אשר בירושלים — הבית ייבנה, מקום אשר זובחים זבחים ויסודותיו מתנשאים, גובהו אמות שישים, רוחבו אמות שישים. (ד) נדבכים של אבן גלל שלושה ונדבך של עץ אחד וההוצאה מבית המלך תינתן (ט) וכל צורכם, ובני בקר, ואילים וכבשים לעולות לאלוקי השמיים, חיטים, שמן, מלח. יין ושמן כמאמר הכהנים אשר בירושלים להיות ניתן להם יום ביומו ללא הפסק. (י) אשר יהיו מקריבים ניחוחים לאלוקי השמיים ומתפללים לחיי המלך ובניו".

(מעובד על פי "דעת מקרא" לספר עזרא)

ציין שני דברים שהפסוקים בפרק ו' מוסיפים על הנאמר בפרק א'. (7 נקודות)

10. נחמיה

א. (1) לכמה שנים מינה מלך פרס את נחמיה להיות פחה (מושל) בארץ? היעזר בפרק א', פסוק א',

ובפרק י"ג, פסוק ו'.

(2) עיין בפרק ג'.

כתוב מהי הפעולה העיקרית שעשה נחמיה בבואו לירושלים, והסבר מדוע עשה זאת.

(8 נקודות)

ב. (1) כתוב באיזה הקשר מוזכרות שתי הדמויות האלה: סנבלט העמוני, חנני.

(2) מה אפשר ללמוד על האופן שבו הנהיג נחמיה את העם מן הדרך שבה הוא התמודד עם תופעת הנישואים

לנשים נוכריות? היעזר בנחמיה, פרק י"ג, פסוקים כ"ג-כ"ח.

(7 נקודות)

פרק רביעי — שאלת נושא (10 נקודות)

ענה על שאלה 11 — שאלת חובה.

11. הגאולה העתידית

בכמה מן הפרקים שנלמדו, הנביאים מתארים את הגאולה העתידית. כתוב חיבור קצר (באורך של שבע עד עשר שורות), ובו תאר את המציאות הצפויה בימי הגאולה העתידית. בחיבור ציין לפחות חמישה דברים שיתרחשו בגאולה העתידית, והבא ראיה מן הכתוב לכל אחד מן הדברים שכתבת. כתוב אם לדעתך מתקיים בימינו דבר מן הדברים שכתבת, ונמק את דעתך. בתשובתך תוכל להיעזר בפרקים האלה:

דברים, פרק ל'

יחזקאל, פרק ל"ו

יחזקאל, פרק ל"ז

ישעיה, פרק ב'

(10 נקודות)

בהצלחה!